

Depremzede Hemşire Bir Felakette Yardımcı Olabilir mi? 2023 Pazarcık Depremi Üzerine Deneyimler

Can a Nurse in an Earthquake Help in a Disaster? Experiences on the 2023 Pazarcık Earthquake

 Evin Korkmaz¹, Dilay Hacıdursunoğlu Erbaş², Hatice Azizoğlu³, Betül İlbey Koç², Fatma Eti Aslan¹

¹Bahçeşehir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye.

²Şehit Prof. Dr. İlhan Varank Sancaktepe Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul, Türkiye.

³Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Van, Türkiye.

ÖZ

Giriş: Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde iki yıkıcı deprem meydana geldi. Yaşanan bu büyük depremlerden etkilenen depremzede hemşirelerin depremzede hastalara bakım verme deneyimlerini derinlemesine incelemek amacı ile bu çalışma yapıldı..

Yöntem: Çalışma nitel desende fenomenolojik tipte yapıldı. Veriler Mart -Nisan 2023 tarihinde toplandı. Görüşmeler, online olarak ve 29 ila 40 dakika arasında bir sürede tamamlandı. Elde edilen verilerin ses kayıtları nitel araştırma eğitimi alan araştırmacılar tarafından manuel olarak deşifre edildi, kodların ve temaların oluşturulmasında, MAXQDA programı kullanıldı. Bu çalışmanın raporlanmasında, Kalitatif Araştırma Raporlama Konsolide Kriterleri (COREQ) rehber olarak kullanıldı.

Bulgular: Çalışmaya dokuz depremzede hemşire dahil edildi. Hemşirelerin, ortalama yaşı 29.6, %55’inin kadın, %44’ünün 1-5 yıl arasında çalışma deneyimine sahip, %55’inin acil servis, yoğun bakım ve ameliyathane de çalıştığı belirlendi. Hemşireler ile yapılan derinlemesine görüşme sunucunda; 1- güvende miyiz?, 2- deprem anının ifade ettikleri, 3- bakımdaki farklılıklar, 4- depremzede hemşire olarak çalışmak başlıklı dört ana tema ve on üç alt tema oluştu.

Sonuç: Depremzede hemşirelerin depremzede hastalara bakım verme konusundaki özverili çabaları literatürle paralellik göstermektedir. Hemşirelerin büyük bir felakete hazır olmalarının bu duruma müdahale konusunda yetkinlik ve yeterlilik kazandıracağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: afet hemşireliği, yeterlilikler, depremde müdahale

ABSTRACT

Objective: Two devastating earthquakes occurred in Turkey on February 6, 2023. This study was conducted to examine in depth the experiences of earthquake survivor nurses who were affected by these major earthquakes and their experiences of caring for earthquake survivor patients.

Method: The study was conducted in a qualitative study design with a phenomenological type. Data were collected in March-April 2023. The interviews were completed online and lasted between 29 and 40 minutes. The audio recordings of the data obtained were manually transcribed by researchers trained in qualitative research, and the MAXQDA program was used to create codes and themes. The Consolidated Criteria for Reporting Qualitative Research (COREQ) was used as a guide for reporting this study.

Results: Nine earthquake survivor nurses were included in the study. The average age of the nurses was 29.6 years, 55% were female, 44% had 1-5 years of working experience, and 55% worked in emergency services, intensive care and operating rooms. As a result of in-depth interviews with nurses; 1- are we safe? 2- expressions of the moment of the earthquake, 3- differences in care 4- working as an earthquake survivor nurse, four main themes and thirteen sub-themes were formed.

Conclusion: The self-sacrificing efforts of earthquake survivor nurses to provide care to earthquake survivor patients are in line with the literature. It is thought that the readiness of nurses for a major disaster will provide competence and competence in intervention in this situation.

Keywords: disaster nursing; competencies; earthquake intervention

Gönderim Tarihi:12.09.2023 **Kabul Tarihi:** 28.12.2023

Correspondence: Evin Korkmaz, Bahçeşehir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye.

E-mail: ewinkrmz@hotmail.com

Atıf/ Cite as: Korkmaz E., Hacıdursunoğlu Erbaş D., Azizoglu H., İlbey Koc B., Eti Aslan F. Can a Nurse in an Earthquake Help in a Disaster? Experiences on the 2023 Pazarcık Earthquake. Kocaeli Med J 2023;12(3):395-401. doi: 10.5505/ktd.2023.04207

Copyright © Published by Kocaeli Derince Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Kocaeli, Türkiye.

GİRİŞ

Deprem en yıkıcı doğal afetlerden biridir (1). Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de yıkıcı sonuçlara sahip deprem etkilerini görmekteyiz. 6 Şubat 2023’te Türkiye’de Doğu Anadolu Fayı üzerinde dokuz saat arayla ilki yerel saat ile saat 04.17’de 7.7 büyüklüğünde ve ikincisi 13.24’te 7.6 büyüklüğünde olmak üzere iki yıkıcı deprem meydana geldi. Meydana gelen depremlerden Hatay, Kahramanmaraş, Adıyaman, Malatya, Gaziantep, Elazığ, Osmaniye, Şanlıurfa, Diyarbakır, Kilis ve Adana olmak üzere toplam 11 il önemli ölçüde etkilenmiş ve bu illerde hasar ve yıkımlar meydana geldi. Meydana gelen bu depremlerde 02.04.2023 tarihi itibarıyla resmi kayıtlara göre toplam 50 bin 96 kişi yaşamını kaybettiği bildirildi (2,3). Yaşanan bu yıkıcı etkiler ile sağlık sorunları da artmaktadır. Bu doğrultuda, sağlık ve tedavi hizmetlerine duyulan ihtiyacı karşılamada hemşirelerin rolünün oldukça fazla olduğu görülmektedir (4). Hemşirelerin deprem sonrası müdahale aşamasında triyaj, ameliyat sürecindeki bakım, acil ve kritik bakım hemşireliği becerileri, enfeksiyon kontrolü, destekleyici ve palyatif bakım ve halk sağlığı dahil olmak üzere genel ve ileri uygulama hemşireliği gibi klinik hemşirelik becerilerini içeren rolleri vardır (4,5). Bu rollerine ek olarak, önceki afet müdahale deneyimi, hemşireler arasında hazırlık algısında kilit bir faktördür (6). Ancak, çok az sayıda hemşirenin afet mahallerinde çalışma deneyimi ve afete müdahale konusunda uzmanlığı vardır (5). Literatürde, hemşirelerin depremde müdahale konusunda, depremedelere bakım vermede farklı sorunlar yaşadıkları görülmektedir (7). Bu sorunlardan bazılarının, medikal malzemeye erişimde güçlük, güvenlik sorunu, eğitim eksikliği gibi sonuçlar olduğu bildirilirken, hemşirelerin daha önce afete maruziyeti ve bu konudaki eğitimlerinin depreme müdahale ve öz yönetim alanında etkili olduğunu göstermektedir (4,8,9,10).

Yapılan çalışmalarda, depremedelere bakım veren hemşirelerin deneyimlerine yer verilirken, depremede olup deprem bölgesinde bakım verici rolünü üstlenen hemşire deneyimlerine rastlanmadı. Bu doğrultuda, yaşanan Pazarcık depreminden etkilenen depremede hemşirelerin depremede hastalara bakım verme deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi amacı ile bu çalışma yapıldı.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma, nitel desende fenomenolojik tipte olup Mart ile Nisan 2023 arasında yürütüldü. Araştırmada örneklem kartopu örneklem seçim modeliyle elde edildi. Bu örneklem seçim yöntemi ile görüülen depremede hemşirelerden örneklemi oluşturacak diğer hemşirelere ulaşıldı. Araştırma veri doygunluğuna ulaştığında dokuz katılımcı ile sonlandırıldı. Çalışmada yer almayı kabul eden, 18 yaş ve üzerinde, en az altı ay çalışma deneyimine sahip, depremin etkilediği bölgede depremedelere toplamda en az 24 saat bakım sağlanmasında doğrudan rolü olan ve depremede olan hemşireler bu çalışmaya dahil edildi.

Çalışmanın etik kurul izni, Şehit Prof. Dr. İlhan Varank Eğitim ve Araştırma Hastanesi Girişimsel Olmayan Etik Kurul’undan 08.03.2023 tarihli 2023/41 karar numarası ile alındı. Katılımcılara gönüllü bilgilendirilmiş onay formu gönderilerek izinleri alındıktan sonra çalışmaya başlandı. Katılımcı bilgileri gizli tutulup katılımcılara K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8 ve K9 kod isimleri verildi.

Çalışmanın verileri her bir katılımcı ile ayrı ayrı görüşülerek online

olarak toplandı. Görüşmeye başlamadan önce katılımcılara çalışma hakkında bilgi verilip katılımcılardan sözlü izin alındı ve demografik özellikleri katılımcı tanılama formu ile toplandı. Nitel çalışma türünde eğitim alan araştırmacılar tarafından derinlemesine görüşme sağlanacak sorular katılımcılara yönlendirildi, katılımcıların deneyimlerini paylaşmalarını sağlamak için araştırmacılar tarafından ek sorular da yönlendirildi. Görüşmelerin süresi 29 ila 40 dakika arasında değişmektedir.

Araştırma sürecinde toplanan veriler betimsel ve içerik analizi gibi farklı ayırıştırma işlemlerine tabi tutuldu. Bu sayede derinlemesine görüşmeler sağlandı. Ses kayıtları manuel olarak deşifre edildi. Veriler çözümlenerek katılımcıların ses kayıtları kelime kelime bir metin haline getirildi; Microsoft Word ortamında ham veri dokümanı oluşturuldu. Betimsel analiz, katılımcıların demografik özellikleri ile farklılıkları ortaya koyarken içerik analizinde katılımcılardan toplanan verilere odaklanıldı; veri setinde sıklıkla tekrarlanan veya katılımcının yoğun vurgu yaptığı olay ve olgulardan kodlar çıkarıldı. Kodlardan kategorilere ve kategorilerden de temalara gidildi. Bu kodların ve temaların oluşturulmasında, MAXQDA programı kullanıldı.

Bu çalışmanın raporlanmasında, Kalitatif Araştırma Raporlama Konsolide Kriterleri (COREQ) rehber olarak kullanıldı (11).

BULGULAR

Çalışmaya katılan hemşirelerin, ortalama yaşı 29.6, %55’inin kadın ve %44’ünün 1-5 yıl arasında çalışma deneyimine sahip olduğu, %55’inin acil servis, yoğun bakım ve ameliyathane çalıştığı belirlendi. Katılımcıların geçmiş deprem deneyimleri sorgulandığında %66.6’sının daha önce deprem bölgesinde çalışma deneyimine sahip olmadığı belirlenirken, katılımcıların tamamı daha önce depreme maruz kalmadığını bildirdi. Afet ile ilgili özel bir eğitim almadıklarını bildiren katılımcıların %22.3’ü merkez üssü Pazarcık, %77.7’si ise merkez üssü Elbistan olan 2023 Kahramanmaraş depremleri sırasında hastanede görev başında olduklarını belirttiler (Tablo 1).

Depremde Hemşirelerin Deprem Deneyimleri

Depremde hemşirelerin depremede hastalara bakım verme deneyimlerine ilişkin bulguları ilgili kodlar ve bu kodların ortak ifade ettiği temalar oluşturdu. En sık kullanılan kodlar kod bulutu olarak görselleştirildi (Şekil 1).

Şekil 1. Depremde hemşire deneyimleri kod bulutu

Tablo 1. Katılımcı Demografik Bilgileri									
Demografik veriler	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9
Cinsiyet	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Kadın	Kadın	Erkek
Yaş	37	26	40	24	24	29	27	36	24
Çalışma Yılı	11-20 yıl	1-5 yıl	11-20 yıl	1-5 yıl	6 ay- 1 yıl	5-10 yıl	1-5 yıl	11-20 yıl	1-5 yıl
Mevcut Çalışma Pozisyonunuz	Dahili-cerrahi hemşireliği	Dahili-cerrahi hemşireliği	Dahili-cerrahi hemşireliği	Acil hemşireliği, yoğun bakım ve perioperatif hemşirelik	Acil hemşireliği, yoğun bakım ve perioperatif hemşirelik	Acil hemşireliği, yoğun bakım ve perioperatif hemşirelik	Acil hemşireliği, yoğun bakım ve perioperatif hemşirelik	Acil hemşireliği, yoğun bakım ve perioperatif hemşirelik	Dahili-cerrahi hemşireliği
Geçmişte depremde çalışma deneyiminiz oldu mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Evet	Hayır
Geçmişte depremde oldunuz mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Afet eğitimi aldınız mı?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Deprem sırasında çalışıyor muydunuz?	Evet Pazarcık depreminde	Evet Pazarcık depreminde	Evet Pazarcık depreminde	Evet Pazarcık depreminde	Evet Pazarcık depreminde	Evet Pazarcık depreminde	Evet Pazarcık depreminde	Evet Elbistan depreminde	Evet Elbistan depreminde

Bu bölümde elde edilen kodlardan oluşan tema ve alt temaların bulgularına yer verildi. Bulgularda yer alan n değerleri bahsedilen kodun tekrarlanma sıklığını ifade etmektedir.

Tema 1: Güvende miyiz?

Güvende miyiz? temasını deprem anında çalışan hemşirelerin; hastaları koruması gerektiği n=8 (%50), kendi yakınlarının sağlığı n=4 (%25) ve orada ölebilecekleri n=4 (%25) ile ilgili düşünceleri oluşturdu (Şekil 2).

Şekil 2. Güvende miyiz? Ana teması ve alt temaları

Alt Tema 1: Hastaları korumak

Deprem anında hasta bakımını sürdüren hemşirelerin, ortak ifadelerine bakıldığında hastaları koruma içgüdüleri ile hareket ettiklerine yönelik yorumlar yer almaktadır. Katılımcılardan bazıları deneyimlerini aktarırken; "K1: ...ikinci depremde hastanede çalışıyordum, deprem oldu. Serviste ailesi, kimsesi olmayan bir çocuk vardı. Deprem olunca ilk aklıma o çocuk geldi, onun odasına koşup aldım onu ve hemen dışarı çıktık onunla birlikte (üzülerek hatırlıyor)" derken, "K6: ... sarsıntı çok büyüktü, yürüyemeyecek hale geldim. Bir yer bulup geçmesini bekledim görev alanımı terk edemedim hastalar vardı. Sarsıntı geçtikten sonra hastaları kontrol ettim" ifadelerini kullandı. Benzer duyguları paylaşan başka bir katılımcı ise o anda yaşadıklarını, "K9:çok şiddetli bir deprem oldu o an şok yaşadım sanki, odadan fırladım çıktım ne yapacağımı şaşırdım. Hastalar ailem her şey geçti aklımdan." İfadelerini kullandı.

Alt Tema 2: Yakınlarını düşünmek

Hemşirelerin bazıları deprem anında sadece kendileri için değil sevdikleri için de endişelendiklerini belirtirken şu ifadeleri kullandılar: "K8: ...ailemi düşündüm, arkadaşlarımı hepsi ölmüştür diye düşündüm."

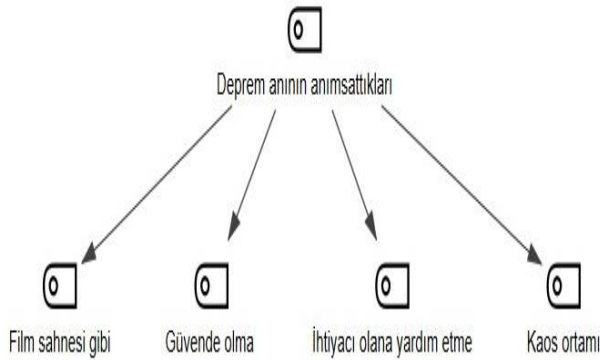
O kadar şiddetli bir depremde her yer yıkılmıştır diye geçti aklımdan (hüzünle aktarıyor)" derken, "K2: ..o sırada öleceğimi, arkadaşlarımı kaybedeceğimi, hastalarımı kaybedeceğimi düşündüm..." ifadesi ile yakınlarını kaybetme düşüncesini yaşadığını bildirdi.

Alt Tema 3: Öleceğini düşünme

Deprem anında yaşanan ortak düşüncelerden birinin de ölüm düşüncesi olduğu görülmektedir. Hemşirelerden bazıları bu düşünce üzerine, "K4: .. öleceğimizi düşündüm.." ifadesini kullanırken başka bir hemşire de "K7:...güvenli alan bulabilir miyim diye geçirdim içimden, o an hiçbir şey düşünemedim ve sadece şahadet getirdim kaç kere getirdim hatırlamıyorum.." ifadesi ile yaşadığı duyguları paylaştı.

Tema 2: Deprem Anının Anımsattıkları

Deprem anını hatırladıklarında hemşireler o an ile ilgili n=21 (% 53.85)'inin ihtiyacı olana yardım etme, n=9 (%23.8)'i güvende olma ifadesini kullanırken n=6 (%15.38)'sı o anı kaos ortamı ve n=3 (% 7.69)'ü film sahnesi benzetmesi olarak ifade etti (Şekil 3).

Şekil 3. Deprem anının anımsattıkları ana teması ve alt temalar

Alt Tema 1: İhtiyacı olana yardım etme

İlk yaşanan Pazarcık depreminde görev yerinde olmayan hemşirelerden birinin, "K1: İlk deprem olduğunda evdeydim, uyandık, hemen ailemi güvenli bir yere yerleştirdim ve hastaneye geçtim. O kadar büyük bir deprem oldu ki hastaneye çok yaralı gelmiştir diye hastaneye koştum, sabah 05:30 civarı hastanedeydim" sözleri ile diğer katılımcılar ile benzer durumları yaşadığı görülmüştür. Hastalara bakım veren hemşirelerden bazıları da yaşadıklarını, "K4: ..oraya gelen hastalarda kırıkla gelenler, yakınları ölenler vardı. Aslında orada çalışınca sen orada deprezede değilsin sağlıkçısın ve sağlıkçı olarak orada buluyorsun hep öyle düşündüm.", "K3: ... deprezede olduğumu düşünmeden çalıştım. Hastaların ihtiyacı vardı onlara yardım etmem gerekiyordu ve sadece bununla ilgilendim." şeklinde ifade ettiler.

Alt Tema 2: Güvende olma

Deprem anında güvende olma duygusunu ifade eden hemşirelerden birisi "K3: .. ilk deprem olunca evdeydim ailemle evden çıktık ailemi güvenli bir alana aldıktan sonra hastaneye gittim..." şeklinde belirtirken, benzer başka bir ifade ile "K1: ...ailem güvende olduğu için içim rahatı." sözleri ile o an ailesinin güvende olduğu bilgisinin onları rahatlattığını

belirttiler. Başka bir katılımcı ise, "K4: ... sağlam bir yer aradım, sağlam mı diye hiç hatırlamıyorum ama bir yer bulup geçtim ve çok kapan yaptım ..." ve "K7: Depreme hastanenin girişinde yakalandık. Sığınabileceğimiz hiçbir şey yoktu." ifadesi ile o anda kendi güvenliği için yaşadıkları anıları paylaştı.

Alt Tema 3: Kaos ortamı

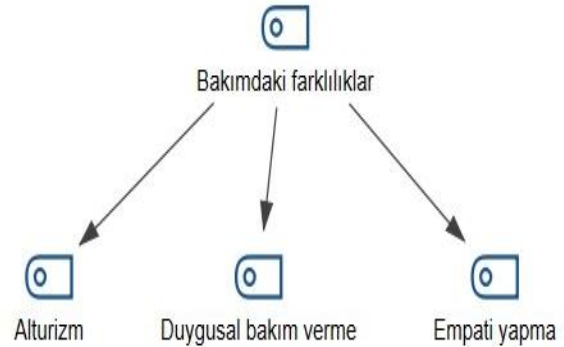
Deprem sırasında yaşanan durumları aktarırken kaos ortamı benzetmesi yapan hemşirelerden bazıları şu ifadeler ile duygularını ve deneyimlerini aktardılar; "K7: ... hastaneye giriş yapılamıyordu. Askerler malzemeleri çıkarmaya çalıştı ama artıklar olmaya devam ediyordu. Hastaya müdahale ederken sadece o anda hastayı kurtarmaya ve o hengamenin içinde müdahale etmeye çalıştık.", K8:... o an tam bir kaos ortamı..".

Alt Tema 4: Film sahnesi gibi

Hemşirelerden birisi deprem anını "K7: ...film sahnesi gibi bir şeydi.." ifadesi ile yaşanan olayı anlatırken, "K9: .. o kadar şiddetliydi ki bütün şehir yıkıldı diye düşündüm" sözleri ile benzetme yaptı.

Tema 3: Bakımdaki Farklılıklar

Depremde hastalara bakım verildiğinde önceki bakım ile kıyaslanınca arada fark olup olmadığı sorusuna verilen yanıtlar kodlandığında hemşirelerin yanıtlarından, n=19 (% 64.71)'sinin duygusal bakım verme, n=5 (% 17.24)'inin empati yapma, n=5 (% 17.24)'inin alturizm alt kodlara ulaşıldı (Şekil 4).

Şekil 4. Bakımdaki farklılıklar ana teması ve alt temalar

Alt Tema 1: Duygusal bakım verme

Depremde hastalara bakım veren hemşirelerin büyük çoğunluğu bakımda herhangi bir değişiklik olmadığını ama hastalara yaklaşımlarının daha duygusal olduğunu belirtti. Hemşirelerden bazıları bu duygularını, "K8: Hastaların ihtiyaçlarını karşılamada bir fark yoktu ama ailesi yakınına kaybedenler oldu, onlara daha duygusal yaklaştım. Hasta yakınlarına bilgi vermek için aradım görüştüm merak etmesinler diye destek olmaya çalıştım" diye ifade ederken, "K2: Rutin bakımlarımız arasında bir fark yoktu yine tüm bakımları yaptım ama normalde yapmadığım şeyleri deprezede hastalara yaptım. Mesela çay servisi yaptım, yanlarında oturup konuştum ellerini tutarak onlarla daha çok iletişim kurdum, daha duygusal bir bakım verdim bu süreçte" diye belirtti. Benzer ifadeleri aktaran K6 ise "..bakımımızda bir değişiklik olmadı ama daha duygusal

yaklaştım hastalara, onları daha çok dinledim. Sahaya yansıtmadık bakım olarak değil ama duygusal olarak çok fark vardı bizde.." diye yaşadığı duyguları ifade ederken "K2:.. hastaları gezdim, sarıldım, öptüm sarsıntı geçtikten sonra..." sözleriyle yapılan bakım sürecinde daha duygusal yaklaşıldığını bildirdi.

Alt Tema 2: Empati yapma

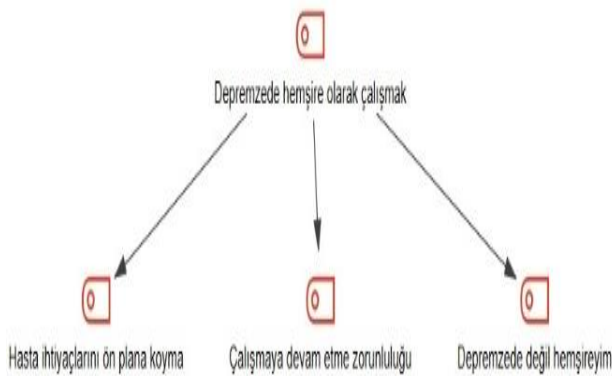
Depremzede hastalara yaklaşımda empati yaptıklarını ifade eden hemşirelerden bazıları şu ifadeleri kullandı; "K4: hasta normalde de bakım hastası olan bir hastaymış, bir tek o hayatta kalmış, tüm ailesi enkazda kalmış ama hastanın haberi yoktu. Onlarla empati kuruyorsun.." derken başka bir hemşire ise "K8: ..enkaz altında kalanlar var, yakını ölen de. Herkesin acısını çok hissettim, çok zor bir durum.." ifadeleriyle hastaların acısını hissettiğini bildirdi.

Alt Tema 3: Alturizm

Depremzede olan hemşirelerin depremzede hastaları kendinden önce düşündüğü benzer ifadeler ile bildirdiği görüldü. Alturizm alt teması altında toplanan hemşireler deneyimlerini aktardı. Bu ifadelerden bazıları, "K9: ... bizim evimiz de ağır hasarlıydı, çok zor bir durum yaşadık ama hastaların ihtiyacının çok büyük olduğunu görünce onlarla ilgilendim" derken "K5: .. tekrar deprem olur mu endişesi vardı ama çalışırken onu düşünmüyorsunuz hastalara odaklanıyorsunuz.." dedi. Başka bir hemşire ise "K4: .. deprem anında herkes bağırdı. Bir hasta yakını bağırdı, ne olur babamı bırakmayın diye, ilk onun yanına gittik. Bu arada benim kız kardeşim de yanımdaydı, o da hemşireydi. O; abla ne olur çıkalım dedi, hayır dedim önce hastaları çıkaracağız. O hastanın yanında kızı da vardı önce onu gönderdik, sonra hastaları tahliye etmeye çalıştık.." ifadesi ile bakım verirken, panik anında bile kendinden önce başkasını düşündüğü görüldü.

Tema 4: Depremzede Hemşire Olarak Çalışmak

Depremzede hemşire olarak depremzede hastalara bakım verme deneyimlerini sorduğumuzda katılımcıların, n=13 (%43.33)'ünün depremzede değil hemşireyim, n=12 (%40)'sinin hasta ihtiyaçlarını ön plana koyma ve n= 5 (%16.67)'inin çalışmaya devam etme zorunluluğu alt temaları oluştu (Şekil 5).

Şekil 5. Depremzede hemşire olarak çalışmak ana teması ve alt temalar

Alt Tema 1: Depremzede değil hemşireyim

Katılımcılardan "K2:.. arkadaşlarım da çok etkilendi, ben yine daha soğukkanlı olmaya çalıştım ama o depremi yaşamak çok kötü bir tecrübeydi benim için. Çünkü o sırada ben de depremzede olduğum için ailem bana ulaşmaya çalışıyor onları sakinleştirmeye çalışıyorum, diğer yandan hastalarla ilgilenmeye çalışıyorum çünkü büyük travmalar da geliyordu. Harp koşullarında müdahale ettik. Yolda CPR yaptığımız oldu, arabada iki büküm enjeksiyon yaptığımız da oldu.." ifade ederken "K4:.. oraya gelen hastalar hep kırıkla gelenler, yakınları ölenler vardı aslında orada çalışınca sen depremzede değilsin sağlıklısın ve sağlıklı olarak orada buluyorsun hep öyle düşündüm" dedi. Benzer duyguları paylaşan başka bir hemşire ise, "K3: Depremzede olduğumu düşünmeden çalıştım. Hastaların ihtiyacı vardı onlara yardım etmem gerekiyordu, bununla ilgilendim sadece" diye düşüncelerini aktardı.

Alt Tema 2: Hasta ihtiyaçlarını ön plana koyma

Hastalara bakım veren hemşirelerden bu alt temayı oluşturanların ortak olarak ifadelerinde hasta ihtiyaçlarının ön planda olduğu ve bu durumun öncelikli olduğu görülmektedir. Hemşirelerin ifadelerinden bazıları, "K5:.. Tekrar deprem olur mu endişesi vardı ama çalışırken onu düşünmüyorsunuz hastalara odaklanıyorsunuz" şeklinde ifade ederken "K7:.. Düşündüm benim kolumun uyuşması mı yoksa orada başına taş düşen kanaması olan birine yardım etmek mi daha önemliydi.." sözleriyle benzer deneyimleri aktardı.

Alt Tema 3: Çalışmaya devam etme zorunluluğu

Depremzede olan hemşireler yaşadıkları zorlukları ve hissettikleri endişeleri bildirerek çalışmaya devam etmesi gerekliliği alt temasını oluşturdu. "K6:.. daha sonra arkadaşlarımı kaybettiğimi öğrendim, göçük altında olan tanıdıklarımın olduğunu öğrendim ama bunları düşünmemeye ve üzülmemeye çalışıyordum. Eğer üzülürsem çalışamazdım.... hastaya bakarken konuşurken ilk defa aklımın bu kadar zorladığını gördüm, acaba şu anda deprem olur mu diye düşünmekten kendimi alamıyordum.." diye kendi düşüncelerini ifade ederken başka bir katılımcı ise "K7:acilde ilaçları kontrol ederken eksik ilaç olduğunu fark ettim ve geri döndüm yolda süpervisör ile karşılaştım. O da orada yaşıyordu, ilk depremi yaşamış biriydi, ailesinden enkaz altında kalanlar olmuştu. Hala çalışmaya devam ediyordu. Bence o kadar zor şartlarda olan birinin kesinlikle çalıştırılmaması gerekiyor. Çünkü onlardaki yıkımı gözümle görebildim.... ailesi ve sevdikleri göçük altında olan, evi yıkılan ve çalışmaya devam eden meslektaşlarımla orada devam etmek zorunda olması çok zor..." sözleri ile ailesi enkaz altında olan hemşireler ile ilgili düşüncelerini aktardı. Başka bir hemşire ise yaşadıklarını "K2: ..ayağa kalktığımda tekrar deprem oldu. Bu sefer dengemi kaybedip düştüm. Tekrar hemşire deskinin yanındaki yere tutundum, deprem durduğu zaman da hastalarımın yanına koştum ama hastalarım yatalak hastaydı ve kiloları çok yüksekti. O sırada bir tekerlekli sandalyeyle bilinçsizce hasta odasına daldım ama kaldıramadım..... hastam da beni terk etme diye bana seslendi. O sırada çok kötü oldum. İkilemde kaldım, askerler hemen dışarı çıkmamızı söyledi, biz çıkartacağız hastaları dedi ve dışarı çıktık hastalarımızı bekledik. Yaşadığım çaresizliği ve o hastanın seslenişini hiç unutamam.." sözleri ile çaresizlik metaforunu kullanmıştır.

TARTIŞMA

Depremde hemşire olup depremde hastalara bakım verme deneyimlerinin incelenmesi amaçlanan bu çalışmadan elde edilen bulgular literatür ışığında tartışıldı. Çalışma sonucunda dört ana temaya ve toplam on üç alt temaya ulaşıldı.

Çalışmaya katılan depremde hemşirelerin büyük çoğunlukla dahili ve cerrahi servisler, yoğun bakım ve acil servis gibi alanlarda çalıştığı görüldü. Literatürde deprem gibi afet durumlarında genellikle dahili ve cerrahi, acil servis gibi çeşitli klinik deneyimlere sahip olan hemşirelerin görev yaptığı bildirildi (12). Klinik deneyimlere sahip olan hemşirelerden daha önce deprem gibi afetlere müdahale konusunda deneyim eksikliğini bildiren çalışmalar da literatürde dikkat çekiciydi (13,14,15,16). Literatüre benzer şekilde bu çalışmaya dahil edilen hemşireler de daha önce afete müdahale konusunda deneyim sahibi olmadıklarını bildirdi. Hemşirelerin geçmiş deneyimlerinin afete müdahale konusunda deneyim kazandıracağı düşünüldüğünden, bu konuda elde edilecek deneyimin simülasyon yöntemleri kullanılarak oluşturulan afet eğitim programları ile kazandırılması gerektiği düşünülmektedir.

Bu çalışmadan elde edilen ana temalardan biri olan güvende olma duygusunun, katılımcı hemşireler tarafından kendileri, hastaları ve aileleri için birden çok kez dile getirdikleri bir durum olduğu görüldü. Literatürde de hemşirelerin ilk endişesi aileleri ve onların güvenlikleri olduğu bildirilmektedir. Bu durum hemşirelerin zihinlerini meşgul etmiş ve hemşirelerin daha fazla kafa karışıklığına ve hizmet sunma konusunda odaklanma eksikliğine yol açtığı belirtilmiştir (17). Başka bir çalışmada ise yaşanan durumda hemşirelerin, kendi hayatlarının tehdit altında olduğunu hissettikleri, hem fiziksel hem de psikolojik olarak çok korkunç bir dönem yaşadıkları bildirildi (13). Hemşirelerin endişelenmeden çalışabilmeleri için ailelerinin güvende olduğunu bilmeleri ve bunun sorumluluğun üstlenilmesi gerektiğini belirttiler. Bunun yanı sıra birçok hemşire de yeni bir deprem veya felakete hazırlıklı olmadıklarını itiraf ettiği bildirildi. (18). Bu çalışmada da hemşirelerin büyük çoğunluğu ailesinin güvende olduklarını bildikleri için daha odaklanmış çalıştıklarını bildirirken tekrar deprem olma korkusu yaşayanlar da kaygılarını dile getirdi. Haiti’de 2010 yılında yaşanan depremde görev yapan hemşireler ile yapılan bir çalışmada, yaşanan felaketi anlatan bir hemşire “cehennem gibi..” metaforunu kullanarak yaşanan durumu aktardığı ve çalışmaya devam edilmesi gerektiği vurgusu yapıldığı görülmektedir (19). Literatüre benzer duyguların yer aldığı bu çalışmada da hemşireler yaşadıklarını “..film sahnesi gibi..”, “.. kaos ortamı..” gibi benzetmelerle ifade ettiler.

Hemşireler kendi ve sevdiklerinin hayatlarından endişe etseler de depremin hemen ardından hastalarıyla ilgilenmeye başladıklarını Sato ve arkadaşlarının 2011 yılında yaptığı bir çalışmada görmekteyiz (20). Literatürde de bazı hemşirelerin deprem anında gönüllü olarak hastaneye gelip yaralıları karşıladığı bildirildi (21). Rezaei ve arkadaşlarının 2020 yılında yaptığı bir nitel çalışmada “Depremde evlerini kaybetmiş olmalarına rağmen tüm personel deprem gecesi hastanedeydi.” ifadesini aktararak hemşirelerin mağdurlara bakım sağlamada mesleki sorumluluk ve bağlılığın önemini vurguladılar (22). Hemşireler kendilerini hem bakım verici hem de felaketde rolünde bulabilirler. Katrina Kasırgası'nın ardından hemşireler, yaşanan felaket koşullarından, kişisel ve duygusal kayıplardan, aile hayatlarını yeniden kurmanın stresinden etkilendiğini

konu alan bir çalışmada, hemşirelerin yaşadıkları büyük kayıplara rağmen çalışmak zorunda olduklarına ve bu duruma uyum sağladıkları bulgularına yer verilmiştir (23). Leiby ve arkadaşlarının yaptığı başka bir çalışmada da Katrina Kasırgası'ndan sonra New Orleans'a gönderilen gönüllü bir hemşire "her şeyi yaparım" zihniyetinde olduğu ve bu durum yerine daha gelişmiş afet eğitimi olan kişilere ihtiyaç duyulduğu gözlemlerini aktardılar (24). Bu çalışmada da hemşirelerden bazılarının depremin yaşandığı anda hastanede olmadığını, ama destek için hemen hastaneye gittikleri sonucuna ulaşılırken başka bir taraftan afet döneminde çalışmaya devam etmek zorunda olan hemşirelerin de olduğu ve bu durumun hemşireler için çok zorlayıcı olduğu görüşlerine de rastanmaktadır. Literatür ve bu çalışma bulgularında ortak olarak görüldüğü gibi deprem benzeri doğal afetlerde hemşireler depremedelere bakmayı kendilerine görev olarak görmekte ve birçoğu bu tür durumlarda yardım etmeye gönüllü olmaktadır.

Sınırlamalar

Küçük örneklem büyüklüğü genellenebilirliği sınırlayabilir fakat çalışmaya dahil edilen hemşireler farklı deprem bölgelerinde görev yapan hemşirelerden olduğundan elde edilen verilerin geniş çapta olmasını sağladı.

Sonuç ve Öneri

Türkiye gibi deprem kuşağında olan ülkeler için deprem durumlarında bakım verme konusunda mesleki yeterliliğin kazanılması hemşirelik için önemli bir konudur. Bu çalışma, depremde olan hemşirelerin deprem anında ve sonraki süreçte bakım verme deneyimlerini inceledi. Profesyonel yaklaşım gösteren hemşirelerin yaşadıkları felaket karşısında büyük özveri gösterdikleri ve yaşadıkları korku ve kaygıları hasta bakımına yansıtılmak için büyük çaba harcadıkları sonucuna varılmaktadır. Böylesine büyük afetlere hazırlıklı olabilmek adına hemşirelik eğitime zorunlu ve uygulamalı afet hemşireliği dersinin getirilmesi, hastaneler ve halk sağlığı alanında görev yapan tüm hemşirelere afete müdahale konularında yetkinlik kazandıracak programların etkin bir şekilde sürdürülmesi önerilmektedir. Felaket durumunda büyük çaba ile hastalarına bakım veren depremde hemşirelerin psikolojik ve sosyal yönden desteklenmesi için felaket anında geri planda çalıştırılması, gönüllü olarak bu konuda eğitimli hemşirelerin alanda daha etkin olacağı düşünülmektedir.

Etik Kurul Onayı: Çalışmanın etik kurul izni, Şehit Prof. Dr. İlhan Varank Eğitim ve Araştırma Hastanesi Girişimsel Olmayan Etik Kurul’undan 08.03.2023 tarihli 2023/41 karar numarası ile alındı.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Tüm yazarlar makaleye katkıda bulunmuştur.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek: Çalışma için finansal destek kullanılmamıştır.

Hasta Onamı: Katılımcılara gönüllü bilgilendirilmiş onay formu gönderilerek izinleri alındıktan sonra çalışmaya başlandı. Katılımcı bilgileri gizli tutulup katılımcılara K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8 ve K9 kod isimleri verildi.

Teşekkür: Yazarlar, çalışmaya katkı sağlayan tüm katılımcılara teşekkür eder.

KAYNAKLAR

1. Özdemir R., Demir C., Catak B. Öğretim üyelerinin depreme hazırlık düzeyleri ve ilişkili faktörler:Türkiye'de yüksek riskli deprem bölgesinde bulunan bir üniversiteden kesitsel bir çalışma. *J Inj Violence Res* 2021; 13 (2), 151-160.
2. Utkucu, M.The 2023 Pazarcık (Mw= 7.8) And Elbistan (Mw= 7.6), Kahramanmaraş Earthquakes In The Southeast Türkiye (Doctoral dissertation, Dumlupınar University).
3. Dinçer İ, Akin MK, Akin M, Orhan A, Ozan O, Varol MB, Benlioğlu TB. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri. *Konuralp Medical Journal*. 2023;14(1):1-16.
4. Abdi A, Vaisi-Raygani A, Najafi B, Saidi H, Moradi K. Reflecting on the challenges encountered by nurses at the great Kermanshah earthquake: a qualitative study. *BMC Nurs*. 2021;20(1):90.
5. Dünya Sağlık Örgütü Batı Pasifik Bölgesi. ICN Afet Hemşireliği Yetkinlikleri Çerçevesi. Dünya Sağlık Örgütü ve Uluslararası Hemşireler Konseyi; 2009 https://www.icn.ch/sites/default/files/inline-files/ICN_Disaster-Comp-Report_WEB.pdf
6. Yin H, He H, Arbon P, Zhu J, Tan J, Zhang L. Afette ilk müdahale hemşireleri için optimal nitelikler, personel ve uygulama kapsamı. *J Klinik Hemşireleri*. 2011a;21:264–271.
7. Hammad KS, Arbon P, Gebbie K, Hutton A. Afet sırasında acil serviste (AS) hemşirelik: güncel literatürün gözden geçirilmesi. *Australas Emerg Nurs J*. 2012;15:235–244.
8. Yang YN, Xiao LD, Cheng HY, Zhu JC, Arbon P. Chinese nurses' experience in the Wenchuan earthquake relief. *Int Nurs Rev*. 2010;57(2):217-223.
9. Korkmaz, E., Hacıdursunoğlu Erbaş, D., İlbey Koç, B., ve Azizoğlu, H. Depremlerde Kullanılan Triyaj Yöntemlerinin Karşılaştırılması: Sistemik Derleme. 1. International Uludağ Scientific Research Congress 15-16 July 2023 Bursa / Turkey. 83-92.
10. Korkmaz, E., Hacıdursunoğlu Erbaş, D., Azizoğlu, H., ve İlbey Koç, B. Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin Afete Müdahale Öz Yeterlilik Durumlarının İncelenmesi. 6. International Palandoken Scientific Studies Congress 24-25 June 2023 Erzurum / Turkey. 733- 741.
11. Tong A, Sainsbury P, Craig J. Consolidated criteria for reporting qualitative research (COREQ): a 32-item checklist for interviews and focus groups. *Int J Qual Health Care*. 2007;19(6):349-357.
12. Bahrami M, Aliakbari F, Aein F. Iranian nurses' perception of essential competences in disaster response: A qualitative study. *J Educ Health Promot*. 2014;3:81.
13. Brinjee D, Al Thobaity A, Almalki M, Alahmari W. Identify the Disaster Nursing Training and Education Needs for Nurses in Taif City, Saudi Arabia. *Risk Manag Healthc Policy*. 2021;14:2301-2310.
14. Yan YE, Turale S, Stone T, Petrini M. Disaster nursing skills, knowledge and attitudes required in earthquake relief: Implications for nursing education. *Int Nurs Rev*. 2015;62(3):351-359.
15. Saleh A, Keliat BA, Susanti H, et al. Children's psychosocial state after the 2018 Lombok earthquake. *Belitung Nurs J*. 2022;8(2):147-152. Published 2022 Apr 26.
16. Wenji Z, Turale S, Stone TE, Petrini MA. Chinese nurses' relief experiences following two earthquakes: implications for disaster education and policy development. *Nurse Educ Pract*. 2015;15(1):75-81.
17. Abdi, A., Vaisi -Raygani, A., Najafi, B. et al. Reflecting on the challenges encountered by nurses at the great Kermanshah earthquake: a qualitative study. *BMC Nurs* 20, 90 (2021).
18. Nekooei Moghaddam M, Saeed S, Khanjani N, Arab M. Nurses' requirements for relief and casualty support in disasters: a qualitative study. *Nurs Midwifery Stud*. 2014;3(1):e9939.
19. Sloand E, Ho G, Kub J. Experiences of nurse volunteers in Haiti after the 2010 earthquake. *Res Theory Nurs Pract*. 2013;27(3):193-213.
20. Sato H, Techasrivichien T, Omori A, Ono-Kihara M, Kihara M. Psychosocial Consequences Among Nurses in the Affected Area of the Great East Japan Earthquake of 2011 and the Fukushima Complex Disaster: A Qualitative Study. *Disaster Med Public Health Prep*. 2019;13(3):519-526.
21. Moradi K, Abdi A, Valiee S, Rezaei SA. Nurses' experience of providing ethical care following an earthquake: A phenomenological study. *Nurs Ethics*. 2020;27(4):911-923.
22. Rezaei SA, Abdi A, Akbari F, Moradi K. Nurses' professional competences in providing care to the injured in earthquake: A qualitative study. *J Educ Health Promot*. 2020;9:188. Published 2020 Jul 28.
23. Danna D, Bernard M, Schaubhut R, Mathews P. Experiences of nurse leaders surviving Hurricane Katrina, New Orleans, Louisiana, USA. *Nurs Health Sci*. 2010;12(1):9-13.
24. Leiby SL. Caring for the caregivers and patients left behind: experiences of a volunteer nurse during Hurricane Katrina. *Crit Care Nurs Clin North Am*. 2008 Mar;20(1):83-90, vii.